

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

(א) וישן (ג) [נתן]:
(ב) וישן חס' לקמן לא:
(ג) ד"ה שלן, (א) [לקמן לא]:
(ד) [לקמן לב: (ז) ממנו
מב, (ה) [לעיל טו]: וישן,
(ו) ע"י לעיל דף יא,
(ז) לקמן לב, (ח) לקמן
מא, (ט) לא, (י) לב,
(יא) ע"י חס' לקמן
דף יד: ריש ד"ה
שתהא, (מ) ע"י חס'
מנחת כו, ד"ה ולקחתם.

ועל שהיה ספק בידם של צעלי צמים הללו למחות צד עובדי עזירות שדורס שדציהם נשמעים מנחת עושרם והצרות יראים מהם ולא מיחו: ועל שפוסקין, צעלי צמים הללו זדקה צדים שימנעו לעניים (והם י) ולא נותנים: צמיון, שנטממין וכלים מאלהים: כובש, שמדחתו צלך ושוב: עושק, לגמרי גזול שכרו: ועל גסות הרוח, שמגמלים ומשמרתין על אחיהם: צעיל עושק:

הדרן עלך הישן

לולב הגזול. לולב קף של תמרס והדר תני הדס וערבה צאפי נפשיהו: גזול, פסול ולקחתם לנס כמיז משלכם: יבש, דנעין מנוה מהודרת דכתיב (שמות טו) ואמרו: ש' אשירה, אילן שעובדין אומו ע"ז ובגמרא מפרש טעמא: וש' עיר הגדחת, משום לשרפה קאי דכתיב (דברים יג) ואת כל שללה חקצו: וילוב צעי שיעור ד' טפחים כדלקמן (דף לב): וכיון דהאי לשרפה קאי אין שיעור קיים דכסרוף דמי: נקבם ראשו, פסול דלא הוי הדר: נפרצו עליו, משדחה ואינם מחוצרין אלף על ידי אגודה כי חופיה: שקורין אשקוצ"א לאו הדר הוא: נפרדו עליו, מחוצרין הן בשדחה אלף שלמעלה הן נפרצין לנאן ולנאן כענפי אילן: יאגדנו מ"טע"ה, אם נפרדו עליו יאגדס שיהו עולין עם השדחה כשאר לולצין: ציני הר הברדל, מפרש

בגמרא, זיני דקליס: בשדות, לולצין שלהן ואע"פ שעלן שלהן קטנים מאד ואין עולין עם ארכה של שדחה: כדי לנענע בו, מפרש בגמרא ששנה טפחים תהא השדחה כנגד ארכו של הדס וטפח יותר כדי לנענע דנעין נענע כדלקמן (דף לב): מעלה ומוריד מולין ומנציא לעזר רוחות רעות וטוללים רעים: גב' קפסין ותני, פסול: לא שנה ב"יש ראשון, דחופיה מדלורייתא: לא שנה ב"יש שני, דלמיה גטיילא לולב אלף מדרבנן דזיוס הראשון כתיב: בשלמא יבש, פסול דרבנן נמי כיון דמנוה הוא משום זכר למקדש: צעין הדור מנוה: אבאי לא, מהיכא תמי למיפסליה: שנאמר

והיינו שחלק כל עלה ועלה לשנים לפי שכל עלי הלולב כפולים ועמד וחלק אחסם שכן דרך לעשות חופיא: קפסין ותני לא שנה ב"יש ראשון ו"יש ב"יש שני, משמע דייק מדקתני סתם ולא מפליג ומימה הא אמרין לקמן (דף לב): יקבז וחסר כל שהוא פסול אע"ג דב"ש שני כשר כדאמרין לקמן (דף לב): צמיג דר' חנינא מטביל ציה ופיסק ציה ומוקי מתני' ב"ש ראשון ואי דייק מדקתני גזול ולא קתני שאלו הא לקמן בצוף הסוגיא דייק רב נחמן צר יתכן הכי אבל הכא (ב) לא אסיק אלעמיה ואי משום דקתני גזול דומיא דב"ש הכי נמי גבי נקב קתני עלתה חזיית על רובז דמפסיל אף ב"ש שני משום הדר ומייה בירושלמי¹⁰ משמע קת' דמשום חזיית לא מיפסיל אלף ב"ש ראשון דמסיק עלה רבי יתכן צר נחמן צסר ר' שמואל כל הפסולין אינן פסולין אלף ב"ש ראשון צלבד תמן אמרין רובז מנז' אחד חוטמו כרובז והיינו צמקוס אחד דאמרין לקמן (דף לב): גבי חזיית ומייהו אי יוס ראשון דווקא על כרחך הדר הוא ולא מיפסיל אלף משום דחשיב כחסר ולא מסתבר כלל וי"ל דר' חנינא לית ליה האי קפסין ומני כמו שמואל דשמעתין דמוקי מתניתין גזול ב"ש ראשון ומכשיר ב"ש שני אי נמי צרישא דמשנה שייך לקדק מדרמי סתם ולא מפליג אלף כוליה אחריני אידי דלא מפליג צרישא לא מפליג צרישא דבריו סתם אף על פי שיש לתקן:

בעינין הדר ו"יבא, משמע דפשיטא ליה דנעין הדר לכולהו יומי ולכס משלכם לא מיחוסא אלף ב"ש ראשון וכן ולקחתם דממעטין מנייה¹¹ חסר דנעין לקיחה תמה לא מיפסיל אלף ב"ש ראשון כדאמרין לקמן בצריקא (דף לב): ר' חנינא מטביל ציה ב"ש שני ופיסק ציה ומימה מאי שנא זה מה הא כולהו צהדי הדדי כתיב צחד קרא ולקחתם לכס ציוס הראשון פרי עץ הדר ואי משום דמשמע ליה דהני דכתיבי מקמי ציוס ראשון עליה קיימי אבל הדר צתריה כתיב אכתי קשיא¹² מדכתיב ולקחתם דרשינן צהקומן רבה (מנחות דף קז טו) ולקמן דרשינן נמי מדכתיב ולקחתם לשון רבים שתהא לקיחה לכל אחד ואחד מדלא כתיב ולקחתם לשון יחיד כי היכי דדרשינן פרק רבי ישמעאל (מנחות דף קז טו): ספירה לכל אחד ואחד מדכתיב וספרתם¹³ ואם כן צשאר הימים מיסגי צמין אחד וצלקיחה של אחד צצביל כולס לכך נראה דהיינו טעמא משום דיוס ראשון דאורייתא צצולין ושאר יומי דרבנן זכר למקדש כדאיתא צריש לולב וערבה (לקמן דף קז מה) הלכך צעיקר הלקיחה כגון ד' מינין ולקיחה לכל אחד תקון צשאר יומי כעין דאורייתא וכן צצדר משום הדור מנוה אלף צחסר וצשאלו לא תקון וצגזול פלוגתא דשמעתין דרבי יוחנן סבר דתקון משום מנוה הצאה צצצירה וצשמואל סבר דלא תקון דמתוך ציצולא צשאלו יוצא נמי צגזול: משום

והיינו שחלק כל עלה ועלה לשנים לפי שכל עלי הלולב כפולים ועמד וחלק אחסם שכן דרך לעשות חופיא: קפסין ותני לא שנה ב"יש ראשון ו"יש ב"יש שני, משמע דייק מדקתני סתם ולא מפליג ומימה הא אמרין לקמן (דף לב): יקבז וחסר כל שהוא פסול אע"ג דב"ש שני כשר כדאמרין לקמן (דף לב): צמיג דר' חנינא מטביל ציה ופיסק ציה ומוקי מתני' ב"ש ראשון ואי דייק מדקתני גזול ולא קתני שאלו הא לקמן בצוף הסוגיא דייק רב נחמן צר יתכן הכי אבל הכא (ב) לא אסיק אלעמיה ואי משום דקתני גזול דומיא דב"ש הכי נמי גבי נקב קתני עלתה חזיית על רובז דמפסיל אף ב"ש שני משום הדר ומייה בירושלמי¹⁰ משמע קת' דמשום חזיית לא מיפסיל אלף ב"ש ראשון דמסיק עלה רבי יתכן צר נחמן צסר ר' שמואל כל הפסולין אינן פסולין אלף ב"ש ראשון צלבד תמן אמרין רובז מנז' אחד חוטמו כרובז והיינו צמקוס אחד דאמרין לקמן (דף לב): גבי חזיית ומייהו אי יוס ראשון דווקא על כרחך הדר הוא ולא מיפסיל אלף משום דחשיב כחסר ולא מסתבר כלל וי"ל דר' חנינא לית ליה האי קפסין ומני כמו שמואל דשמעתין דמוקי מתניתין גזול ב"ש ראשון ומכשיר ב"ש שני אי נמי צרישא דמשנה שייך לקדק מדרמי סתם ולא מפליג אלף כוליה אחריני אידי דלא מפליג צרישא לא מפליג צרישא דבריו סתם אף על פי שיש לתקן:

בעינין הדר ו"יבא, משמע דפשיטא ליה דנעין הדר לכולהו יומי ולכס משלכם לא מיחוסא אלף ב"ש ראשון וכן ולקחתם דממעטין מנייה¹¹ חסר דנעין לקיחה תמה לא מיפסיל אלף ב"ש ראשון כדאמרין לקמן בצריקא (דף לב): ר' חנינא מטביל ציה ב"ש שני ופיסק ציה ומימה מאי שנא זה מה הא כולהו צהדי הדדי כתיב צחד קרא ולקחתם לכס ציוס הראשון פרי עץ הדר ואי משום דמשמע ליה דהני דכתיבי מקמי ציוס ראשון עליה קיימי אבל הדר צתריה כתיב אכתי קשיא¹² מדכתיב ולקחתם דרשינן צהקומן רבה (מנחות דף קז טו) ולקמן דרשינן נמי מדכתיב ולקחתם לשון רבים שתהא לקיחה לכל אחד ואחד מדלא כתיב ולקחתם לשון יחיד כי היכי דדרשינן פרק רבי ישמעאל (מנחות דף קז טו): ספירה לכל אחד ואחד מדכתיב וספרתם¹³ ואם כן צשאר הימים מיסגי צמין אחד וצלקיחה של אחד צצביל כולס לכך נראה דהיינו טעמא משום דיוס ראשון דאורייתא צצולין ושאר יומי דרבנן זכר למקדש כדאיתא צריש לולב וערבה (לקמן דף קז מה) הלכך צעיקר הלקיחה כגון ד' מינין ולקיחה לכל אחד תקון צשאר יומי כעין דאורייתא וכן צצדר משום הדור מנוה אלף צחסר וצשאלו לא תקון וצגזול פלוגתא דשמעתין דרבי יוחנן סבר דתקון משום מנוה הצאה צצצירה וצשמואל סבר דלא תקון דמתוך ציצולא צשאלו יוצא נמי צגזול: משום

הנהרות הב"ח

(א) תופ' ד"ה קפסין ומי וכו' אלף הכל עדיין לא אסיק אלעמיה:

הורה אור השלב

(א) ונעין י"ישו ארץ והקצונו על רב שלום: (תלמוד י"א)

(ב) ולקחתם לך ביום הראשון פרי עץ הדר כפת קפסין וצנף עין עבת וצנף נחל וצנף חתם לפני יי אלקיכם שבשעת ימים: (ויקרא כג ט)

ליקובי רש"י

צ"ב מש"ב"ב, להוציא את הגזול ואת השאלו (לעיל כ"ד):

הנהרות וציונים

(א) וישל מ"ז (גליון): (ב) ציל תקבין ושרפת (כ"ה) בקרא וכו' ברש"י שבר"ה, או שעיל תקבין ו"ז: (ג) בתוס' הרא"ש איתא בדאמרין ועי' ספרות: (ד) ציל צ'יגון (גליון) ועי' רש"י דגני הרא"ש לייגור: (ה) נרציל דהא מדכתיב (ע"י תוס' הרא"ש):

לעוי רש"י

אשקוב"א, פירוס מטאטא (עין רש"י ורד"ק שיעור ד', כג ורש"י מגילה דף י"א סוע"א ד"ה טפסותא), מנצד שמכבין ט' את הבת (ערוך ערך עול עיין רש"י סוכה דף לב ע"א ד"ה כי חופיא):

הודפס מאתר אוצר החכמה

לולב יבש פסול, ומפרש בגמרא¹⁴ משום דליחשק לולב לאתרוג דכתיב ציה הדר ולא כמו שפירש הקונטרס משום דכתיב (שמות טו) זה אלי ואנוהו דאין ואנוהו אלף לכמלה ולא מיפסל צהכי דכמוכח¹⁵ פ"ק (לעיל דף י"א): דלמרי רבנן לולב מנוה לאוגדו משום שנא' זה אלי ואנוהו לא אגדו כשר והאי יבש דהכא אין לפרש כמו יבש דפרק אין מעמידן (פ"ז דף קט:): דתנן התרניס של נכריס יבשים מותרים ומפרש צגמי יבשים לאחר שנים עשר חדש דהא אמרין לקמן (דף לב) גבי הדס יבש יבשו רובז עליו וצשמיר שס שלשה צדי עלן לחין כשירין אלמא אין היבשות תלי צשנים עשר חדש אלף יש לומר יבשות דהכא כמו יבשות און צבור דתנן צצפרק על אלו נומין (בבב"ב דף ק"ג ט): רבי יוסי צן המשולם אומר יבשה עד שמהא נפרצת צצפוקין:

נקטום ראשו, לכאורה מיייר צשני עלין האמלעטיס היוצאין מראש השדחה אבל קשיא דצגמרא (דף לב) קאמר רבי יהושע צן לוי ניטלה התיומת פסול וכן אומן העלין האמלעטיס והא אפילו צצצקטס ראשו פסול כל נטלו צצצולו וצריך לומר דצצקטס ראשו מיייר צצצזו העלין העליונים אי נמי אצטרך ליה לרבי יהושע צן לוי לאצמועיין ניטלה דצקלא דעתיה דחשיב הדר טפי מנצקטס אי נמי ניטלה אחת מן התיומת דצצקטס לא מיפסלה אלא נצקטמו שתייהן:

נפרצו עליו, צצצזו עליו אירי כדתיב צצצוספתא (פ"ב) ופי' צצצקטס שנפרצו מן השדחה שלו ואין מחוצרין אלף על ידי אגודה משמע שרצה לומר שנחלשו לגמרי מן השדחה ולא משמע צן צגמי¹⁶ דאמרין נפרצו דעבד כי חופיא והעלין שנחלשו מן השדחה הוי מיקרו כדאמרין צגמרא (דף לב): אמר רבה לא (ליגור¹⁷) איניס לוליצא צצצשענא דמשמירי הוי והוי חיליה כלומר אם ארוך הוא יותר מדאי מן הערבה וצא לקצן מתחת לא יקצן צעודו צצאגודו דמשמירי עלי הלולב כשנחלש מן השדחה על ידי הקצילה ומן ההוצין עושין חופיא כדאמרין צצגזול קמא (ב"ק דף ק"ג ט): האי מנאן דגזול לוליצא מחצריה ועצדיניה הוי קני מעיקרא לוליצא והשתא הוי ועצדיניה חופיא קני מעיקרא הוי והשתא חופיא ותלן אחסם שכן דרך לעשות חופיא: קפסין ותני לא שנה ב"יש ראשון ו"יש ב"יש שני, משמע דייק מדקתני סתם ולא מפליג ומימה הא אמרין לקמן (דף לב): יקבז וחסר כל שהוא פסול אע"ג דב"ש שני כשר כדאמרין לקמן (דף לב): צמיג דר' חנינא מטביל ציה ופיסק ציה ומוקי מתני' ב"ש ראשון ואי דייק מדקתני גזול ולא קתני שאלו הא לקמן בצוף הסוגיא דייק רב נחמן צר יתכן הכי אבל הכא (ב) לא אסיק אלעמיה ואי משום דקתני גזול דומיא דב"ש הכי נמי גבי נקב קתני עלתה חזיית על רובז דמפסיל אף ב"ש שני משום הדר ומייה בירושלמי¹⁰ משמע קת' דמשום חזיית לא מיפסיל אלף ב"ש ראשון דמסיק עלה רבי יתכן צר נחמן צסר ר' שמואל כל הפסולין אינן פסולין אלף ב"ש ראשון צלבד תמן אמרין רובז מנז' אחד חוטמו כרובז והיינו צמקוס אחד דאמרין לקמן (דף לב): גבי חזיית ומייהו אי יוס ראשון דווקא על כרחך הדר הוא ולא מיפסיל אלף משום דחשיב כחסר ולא מסתבר כלל וי"ל דר' חנינא לית ליה האי קפסין ומני כמו שמואל דשמעתין דמוקי מתניתין גזול ב"ש ראשון ומכשיר ב"ש שני אי נמי צרישא דמשנה שייך לקדק מדרמי סתם ולא מפליג אלף כוליה אחריני אידי דלא מפליג צרישא לא מפליג צרישא דבריו סתם אף על פי שיש לתקן:

הדרן עלך הישן

לולב הגזול - והיבש פסול: ושל אשירה ושל עיר הגדחת פסול ינקבם ראשו נפרצו עליו פסול נפרדו עליו כשר רבי יהודה אומר יאגדנו מלמעלה ציני הר הברזל כשירות: לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו כשר: גב' קא פסיק ותני לא שנה ב"יש ראשון ולא שנה ביום טוב שני בשלמא יבש הדר בעינין וליכא אלא גזול בשלמא יום טוב ראשון דכתיב (לכס) משלכם אלא ביום טוב שני אמאי לא א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי משום

והיינו שחלק כל עלה ועלה לשנים לפי שכל עלי הלולב כפולים ועמד וחלק אחסם שכן דרך לעשות חופיא: קפסין ותני לא שנה ב"יש ראשון ו"יש ב"יש שני, משמע דייק מדקתני סתם ולא מפליג ומימה הא אמרין לקמן (דף לב): יקבז וחסר כל שהוא פסול אע"ג דב"ש שני כשר כדאמרין לקמן (דף לב): צמיג דר' חנינא מטביל ציה ופיסק ציה ומוקי מתני' ב"ש ראשון ואי דייק מדקתני גזול ולא קתני שאלו הא לקמן בצוף הסוגיא דייק רב נחמן צר יתכן הכי אבל הכא (ב) לא אסיק אלעמיה ואי משום דקתני גזול דומיא דב"ש הכי נמי גבי נקב קתני עלתה חזיית על רובז דמפסיל אף ב"ש שני משום הדר ומייה בירושלמי¹⁰ משמע קת' דמשום חזיית לא מיפסיל אלף ב"ש ראשון דמסיק עלה רבי יתכן צר נחמן צסר ר' שמואל כל הפסולין אינן פסולין אלף ב"ש ראשון צלבד תמן אמרין רובז מנז' אחד חוטמו כרובז והיינו צמקוס אחד דאמרין לקמן (דף לב): גבי חזיית ומייהו אי יוס ראשון דווקא על כרחך הדר הוא ולא מיפסיל אלף משום דחשיב כחסר ולא מסתבר כלל וי"ל דר' חנינא לית ליה האי קפסין ומני כמו שמואל דשמעתין דמוקי מתניתין גזול ב"ש ראשון ומכשיר ב"ש שני אי נמי צרישא דמשנה שייך לקדק מדרמי סתם ולא מפליג אלף כוליה אחריני אידי דלא מפליג צרישא לא מפליג צרישא דבריו סתם אף על פי שיש לתקן:

הדרן עלך הישן

לולב הגזול - והיבש פסול: ושל אשירה ושל עיר הגדחת פסול ינקבם ראשו נפרצו עליו פסול נפרדו עליו כשר רבי יהודה אומר יאגדנו מלמעלה ציני הר הברזל כשירות: לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו כשר: גב' קא פסיק ותני לא שנה ב"יש ראשון ולא שנה ביום טוב שני בשלמא יבש הדר בעינין וליכא אלא גזול בשלמא יום טוב ראשון דכתיב (לכס) משלכם אלא ביום טוב שני אמאי לא א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי משום

והיינו שחלק כל עלה ועלה לשנים לפי שכל עלי הלולב כפולים ועמד וחלק אחסם שכן דרך לעשות חופיא: קפסין ותני לא שנה ב"יש ראשון ו"יש ב"יש שני, משמע דייק מדקתני סתם ולא מפליג ומימה הא אמרין לקמן (דף לב): יקבז וחסר כל שהוא פסול אע"ג דב"ש שני כשר כדאמרין לקמן (דף לב): צמיג דר' חנינא מטביל ציה ופיסק ציה ומוקי מתני' ב"ש ראשון ואי דייק מדקתני גזול ולא קתני שאלו הא לקמן בצוף הסוגיא דייק רב נחמן צר יתכן הכי אבל הכא (ב) לא אסיק אלעמיה ואי משום דקתני גזול דומיא דב"ש הכי נמי גבי נקב קתני עלתה חזיית על רובז דמפסיל אף ב"ש שני משום הדר ומייה בירושלמי¹⁰ משמע קת' דמשום חזיית לא מיפסיל אלף ב"ש ראשון דמסיק עלה רבי יתכן צר נחמן צסר ר' שמואל כל הפסולין אינן פסולין אלף ב"ש ראשון צלבד תמן אמרין רובז מנז' אחד חוטמו כרובז והיינו צמקוס אחד דאמרין לקמן (דף לב): גבי חזיית ומייהו אי יוס ראשון דווקא על כרחך הדר הוא ולא מיפסיל אלף משום דחשיב כחסר ולא מסתבר כלל וי"ל דר' חנינא לית ליה האי קפסין ומני כמו שמואל דשמעתין דמוקי מתניתין גזול ב"ש ראשון ומכשיר ב"ש שני אי נמי צרישא דמשנה שייך לקדק מדרמי סתם ולא מפליג אלף כוליה אחריני אידי דלא מפליג צרישא לא מפליג צרישא דבריו סתם אף על פי שיש לתקן:

הדרן עלך הישן

בעינין הדר ו"יבא, משמע דפשיטא ליה דנעין הדר לכולהו יומי ולכס משלכם לא מיחוסא אלף ב"ש ראשון וכן ולקחתם דממעטין מנייה¹¹ חסר דנעין לקיחה תמה לא מיפסיל אלף ב"ש ראשון כדאמרין לקמן בצריקא (דף לב): ר' חנינא מטביל ציה ב"ש שני ופיסק ציה ומימה מאי שנא זה מה הא כולהו צהדי הדדי כתיב צחד קרא ולקחתם לכס ציוס הראשון פרי עץ הדר ואי משום דמשמע ליה דהני דכתיבי מקמי ציוס ראשון עליה קיימי אבל הדר צתריה כתיב אכתי קשיא¹² מדכתיב ולקחתם דרשינן צהקומן רבה (מנחות דף קז טו) ולקמן דרשינן נמי מדכתיב ולקחתם לשון רבים שתהא לקיחה לכל אחד ואחד מדלא כתיב ולקחתם לשון יחיד כי היכי דדרשינן פרק רבי ישמעאל (מנחות דף קז טו): ספירה לכל אחד ואחד מדכתיב וספרתם¹³ ואם כן צשאר הימים מיסגי צמין אחד וצלקיחה של אחד צצביל כולס לכך נראה דהיינו טעמא משום דיוס ראשון דאורייתא צצולין ושאר יומי דרבנן זכר למקדש כדאיתא צריש לולב וערבה (לקמן דף קז מה) הלכך צעיקר הלקיחה כגון ד' מינין ולקיחה לכל אחד תקון צשאר יומי כעין דאורייתא וכן צצדר משום הדור מנוה אלף צחסר וצשאלו לא תקון וצגזול פלוגתא דשמעתין דרבי יוחנן סבר דתקון משום מנוה הצאה צצצירה וצשמואל סבר דלא תקון דמתוך ציצולא צשאלו יוצא נמי צגזול: משום

הדרן עלך הישן

והיינו שחלק כל עלה ועלה לשנים לפי שכל עלי הלולב כפולים ועמד וחלק אחסם שכן דרך לעשות חופיא: קפסין ותני לא שנה ב"יש ראשון ו"יש ב"יש שני, משמע דייק מדקתני סתם ולא מפליג ומימה הא אמרין לקמן (דף לב): יקבז וחסר כל שהוא פסול אע"ג דב"ש שני כשר כדאמרין לקמן (דף לב): צמיג דר' חנינא מטביל ציה ופיסק ציה ומוקי מתני' ב"ש ראשון ואי דייק מדקתני גזול ולא קתני שאלו הא לקמן בצוף הסוגיא דייק רב נחמן צר יתכן הכי אבל הכא (ב) לא אסיק אלעמיה ואי משום דקתני גזול דומיא דב"ש הכי נמי גבי נקב קתני עלתה חזיית על רובז דמפסיל אף ב"ש שני משום הדר ומייה בירושלמי¹⁰ משמע קת' דמשום חזיית לא מיפסיל אלף ב"ש ראשון דמסיק עלה רבי יתכן צר נחמן צסר ר' שמואל כל הפסולין אינן פסולין אלף ב"ש ראשון צלבד תמן אמרין רובז מנז' אחד חוטמו כרובז והיינו צמקוס אחד דאמרין לקמן (דף לב): גבי חזיית ומייהו אי יוס ראשון דווקא על כרחך הדר הוא ולא מיפסיל אלף משום דחשיב כחסר ולא מסתבר כלל וי"ל דר' חנינא לית ליה האי קפסין ומני כמו שמואל דשמעתין דמוקי מתניתין גזול ב"ש ראשון ומכשיר ב"ש שני אי נמי צרישא דמשנה שייך לקדק מדרמי סתם ולא מפליג אלף כוליה אחריני אידי דלא מפליג צרישא לא מפליג צרישא דבריו סתם אף על פי שיש לתקן:

הדרן עלך הישן

והיינו שחלק כל עלה ועלה לשנים לפי שכל עלי הלולב כפולים ועמד וחלק אחסם שכן דרך לעשות חופיא: קפסין ותני לא שנה ב"יש ראשון ו"יש ב"יש שני, משמע דייק מדקתני סתם ולא מפליג ומימה הא אמרין לקמן (דף לב): יקבז וחסר כל שהוא פסול אע"ג דב"ש שני כשר כדאמרין לקמן (דף לב): צמיג דר' חנינא מטביל ציה ופיסק ציה ומוקי מתני' ב"ש ראשון ואי דייק מדקתני גזול ולא קתני שאלו הא לקמן בצוף הסוגיא דייק רב נחמן צר יתכן הכי אבל הכא (ב) לא אסיק אלעמיה ואי משום דקתני גזול דומיא דב"ש הכי נמי גבי נקב קתני עלתה חזיית על רובז דמפסיל אף ב"ש שני משום הדר ומייה בירושלמי¹⁰ משמע קת' דמשום חזיית לא מיפסיל אלף ב"ש ראשון דמסיק עלה רבי יתכן צר נחמן צסר ר' שמואל כל הפסולין אינן פסולין אלף ב"ש ראשון צלבד תמן אמרין רובז מנז' אחד חוטמו כרובז והיינו צמקוס אחד דאמרין לקמן (דף לב): גבי חזיית ומייהו אי יוס ראשון דווקא על כרחך הדר הוא ולא מיפסיל אלף משום דחשיב כחסר ולא מסתבר כלל וי"ל דר' חנינא לית ליה האי קפסין ומני כמו שמואל דשמעתין דמוקי מתניתין גזול ב"ש ראשון ומכשיר ב"ש שני אי נמי צרישא דמשנה שייך לקדק מדרמי סתם ולא מפליג אלף כוליה אחריני אידי דלא מפליג צרישא לא מפליג צרישא דבריו סתם אף על פי שיש לתקן:

אורח חיים, הלכות סוכה תרלט

דלה

באר הגולה
מ מימלא דרנא שס
כ"ח כפירש"י וכן פי'
ש"פ.
ג משנה שס.

נסוכה למיחזון (מהרי"ל) דומיא דאכילת מנה: **ד מ כל שבעת הימים קורא (ולומד) בתוך הסוכה**
וכשמבין ומדקדק במה שיקרא (וילמוד יכול ללמוד) חוץ לסוכה כדי שיהא דעתו מיושבת עליו
(יח) המתפלל רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה: ה נ ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך
הבית מאימתי מותר לפנות משירדו לתוך הסוכה טפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל (יט)
אפילו תבשיל של פול. הג"ה (כ) ואפילו אין תבשיל לפניו (סמ"ג והגהות אשיר"י) (כא) ומי שאינו נקי צוה

ביאורי הגר"א

(יז) ולא יאכל כו'. ירושלמי והכילו חוס' ורא"ש: **כו'. משום דבעי עיוני** כמ"ס שלשה דברים כו' וכמ"ס
חוס': (יט) אפילו כו'. כמ"ס נפי' המשנה וכמו
זה במקפה של גריסים והוא הפולים הנעמנים לפי שהתבשיל
שנעשה מהם הוא נפסד מהר צמים: (כ) ואפילו **המתפלל**

ברכת אליהו

יתפלל ואם לאו יתפלל חוץ לסוכה וז"ל ר' ישעיה אחרון וכן
נראה בעיני שהתפלה צריכה כונה ויכול להתפלל חוץ לסוכה,
עכ"ל. ומ"ש ר' ישעיה אחרון שהתפלה צריכה כונה היינו
משום דבעי עיוני. כמ"ס בכרכות נד ב: ואמר רב יהודה
שלשה דברים [המאריך בהן] מאריכין ימיו ושנותיו של אדם
המאריך בתפלתו וכו'. ומהמשך לשון הגמ' שם נה א מוכח
ש, המאריך בתפלתו היינו דמפיש רחמי ומתפלל בכונה.
וכמ"ס חוס' [בכ"ב קסד ב. דאיתא שם: אמר רב עמרם אמר
רב שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום הרהור עבירה
ועיון תפלה. ובתוס' שם ד"ה עיון כתבו: ונראה לרבי דעיון
תפלה שהוא רע שאינם מכוונים תפלתם כדאמרי' (שבת קכז
א) באלו דברים שאדם אוכל פירותיהם כו' ועיון תפלה וזוה
אין אדם ניצול בכל יום שאין שום אדם יכול לכונן בתפלתו
היטב. וע"ל סי' צ"ח סק"כ].

(יט) [תנן בסוכה כח ב: ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות
משתסרח המקפה. ובגמ' שם כט א: תנא משתסרח המקפה
של גריסין. ומ"ס המחבר אפי' תבשיל של פול הוא כמ"ס
הרמב"ם בפירושו המשנה: וכתבו זה במקפה של גריסין והוא
הפולים הנטחנים לפי שהתבשיל שנעשה מהם הוא נפסד מהר
במים. [וכמ"ס רש"י בד"ה מקפה של גריסין: ממחרת
לקלקל בגשמים מעט. ועיין מ"ש ע"ז בערוך לנר שם. ועיין
כאן בכירור הלכה להרב רי"א זילבר שליט"א].

(כ) ירושלמי דסוכה פ"ב ה"י: לא סוף דבר שתסרח (כלומר
לאו דוקא שתהא מקפה לפניו ותסרח — קרבן העדה) אלא
אפי' כדי שתסרח (אלא כל שהוא כדי שתסרח אילו היה מקפה
לפניו מותר לצאת — קרבן העדה) לא סוף דבר מקפת גריסין
אלא אפי' מקפה של כל דבר. [וע"ל סק"ט, טור, ב"י, ב"ח,
דרישה סק"ב, פרישה סק"ד, חדושי הגהות אות ה', מ"א
סקט"ז וערוך לנר בסוכה כט א].

הראשון חייב לאכול בסוכה אפי' ירדו גשמים דילפינן ט"ו
ט"ו מחג המצות ומהרי"י ז"ל דרש דצריך לאכול קודם חצות
מהאי טעמא. וכ"ה במהרי"ל הל' סוכות: וצריך נמי בליל
ראשון דסוכות לאכול קודם חצות דומיא דמצה. וע"ל
סי' תע"ז סק"ה וכאן בבכורי יעקב סק"ג. מ"ב סק"ו
ובכירור הלכה להרב רי"א זילבר שליט"א].

(יז) ירושלמי דסוכה פ"ב ה"ז והביאו חוס' שם כז א ד"ה
תשבו ורא"ש שם סט"ו, הנ"ל בסקי"ד: חכריא בעו אי מה
להלן שיכנס למצוה כשהוא תאב אף סוכה כן. [וגם האור זרוע
ה' סוכה סימן ש"א הביא הירושלמי הנ"ל, וסיים: והואיל ולא
איפשיטא אזלינן בה לחומרא וכו' עכ"ל].

(יז*) [תנן בפסחים צט ב: ע"פ סמוך למנחה לא יאכל אדם
ביתחשך. ובגמ' שם קז א: איבעיא להו סמוך למנחה
גדולה תנן או דלמא סמוך למנחה קטנה תנן. והרמ"א בשם
המהרי"ל] ס"ל כמ"ס הר"ן כפי' ע"פ שם דבעיא לא
איפשיטא ולכן נקטינן לחומרא דסמוך למנחה גדולה תנן.
אבל אנן לא קיי"ל כן כמ"ס ריש סימן תע"א. [שהמחבר שם
בס"א פסק שאסור לאכול פת משעה עשירית. ובסק"ב שם
הבאנו שיטת הר"ן הנ"ל דס"ל שמזמן מנחה גדולה אסור.
ושם כת' דרביר הר"ן צ"ע שמכמה סוגיות מוכח דמנחה קטנה
קאמר. וע"ע מש"ש]. ועמ"א [סקי"ב שגם הוא הקשה כן,
וז"ל: צ"ע דמהרי"ל פסק ג"כ גבי מצה כן וכמ"ס הר"ן גם כן
פי' ע"פ אבל לפימ"ש ריש סי' תע"א דבע"פ אינו אסור אלא
משעה י' א"כ למה נחמיר טפי בסוכות ואפשר דבפסח שאינו
יכול לאכול פת רק מצה עשירה אינו משביע כ"כ משא"כ כאן
דאכילת פת אסור מחצות וצ"ע מנ"ל ועוד מאי קאמר דומיא
דאכילת מצה. עכ"ל].

(יח) [רביר המחבר הם מלשון הרמב"ם כהל' סוכה פ"ו
ה"ט. וכתב ע"ז הב"ח: פי' שאם יכול להתפלל בסוכה בכונה

בסימן תע"א סק"ב שמבואר שם שעפ"י דעת הר"ן „משום תיובא
דמצה יש להחמיר ג"כ מחצות". ורבנו צייץ שם למ"ש כאן בהגה.
וסיים רבנו שם בדברי המהרי"ל: לא יאכל אדם בערב סוכות משש
ולמעלה דומיא דע"פ. וכמ"ס הרמ"א כאן. ותמה רבנו מדוע הרמ"א
שם לא כתב לאסור מחצות. וחי' משום דאין נפק"מ בזה. שהרי בסי'
תס"ב ס"ד בהג"ה כתב: ובמדינות אלו אין נוהגין ללוש במי פירות.
וא"כ ליכא כלל מצה עשירה. ושם מיירי המחבר בענין האיסור
לאכול בע"פ מצה עשירה. וכ"כ החק יעקב שם סק"א.

2 ו"ל הר"א: תמוה לי על רבינו והמ"א דכ' דלהר"ן נוחא כאן
והא ליחא דהלא בפסחים קז איתא האבעיא הכי איבעי' להו סמוך
למנחה גדולה תנן ומשום פסח דילמא אתי לאימונעי מלמעבד
פיסחא או דילמא סמוך למנחה קטנה תנן ומשום מצה דילמא אתי
למיכלי' למצה אכילה גסה הרי הא דמספקא למנחה גדולה הוא
ככדי שלא ימנע מעשית פסח והלא בירושלמי הכא איתא אי מה
להלן עד שיכנס למצה כשהוא תאב הרי דאינו מדמה למצה רק לענין
שיאכל לתאבון וזה לכו"ע די במנחה קטנה וצ"ע. עכ"ל. אולם עיין

(א) וברכות ג, טז סג ל"ג, (ג) ל"ה טז, (ד) ספרי ו' פ' פסוקא מא, (ה) סנהדרין ק"ג, (ו) לקמן ע"ב, (ז) ע"ע תוס' נדה טז: ד"ה מלאך ועי' מדרש שו"ט מזמור עז.

הגהות הב"ח

(א) גמ' שנאמר עושה גדולות ואין חקר נפלאות כו' כ"ל ומינה עד נמחק ו"ב (חוב ט): (ב) שם אין חקר לתבניתו נותן ליעף כח וכתיב מכן הרים: (ג) שם ואלו הן מפתח של היה ומפתח של גשמים ומפתח של תחית המים מפתח של היה מנין דכתיב ויזכור אלהים את רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה מפתח של גשמים מנין דכתיב יפתח ה' לך גו' מטר אלךך בעתו מפתח של תחית המים וכו' כ"ל: (ד) רש"י ד"ה מאי שנה כו' לימי המס היבא דהני כו' סדר זרעים אמאי שבקיה עד הכא כו' כ"ל וה"ל: (ה) ד"ה חגג כו' זמן הזכרה לישנא אחרינא ואידי דמני כו' כ"ל וה"ל: (ו) ד"ה כתיב עושה גדולות ואין חקר כו' (ז) ד"ה ולמר כו' יתח. ק"ו דקא קשה ליה קשיית התוס': (ח) תוס' ד"ה אלף כו' אלף נקט ורע"ט דתני מוכירין כ"ל: (ט) ד"ה ולימי מאימתי מוכירין על הגשמים כו' פרק אין עומדין דקתני כי הכא מוכירין גבורות גשמים ושואלין וכו' אמאי לא כו' כ"ל ומינה הגשמים נמחק: (י) ד"ה שלשה כו' למפתח הגשמים נמסר לאלהיו:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציטוטים

(א) בכת"י ובראשונים הואיל ואין הגשמים סימן ברבבה בחג (וכ"ה במשניות דפ"ק) ועי' ע"ז בחג' הריטב"א ומאירי: [ב] בכת"י את הגשמים, וכן הלשון ישר (דק"ס), ועי' תוס' ובהג' יעב"ץ (ועי' הג' הבי"ח בתוס'): [ג] [צ"ל עושה גדולות ואין חקר נפלאות ועד אין מספר (איוב ה פ"ט) וכן בח"א למתריש"א ע"ש וגם לקמן ט ע"ב ונדה לא ע"א ובפי' הרע"ב מ"ב פ"ה דברכות צריכין אנו להגיה על דרך ה"ל (גליון: [ד] בכת"י נוסף וכתב בתריה (ועי' מהרש"א): [ה] ברש"י שבר"ק בגבורות הקב"ה: [ו] נדצ"ל שנשמע: [ז] בדפוס' הד"א שמוריד גשמים בעונתו כלומר בזמן, ועי' מאירי ובריטב"א. ולפינו הוא דיבור בפניו ע"פ המהרש"א (שהגיה כן כפי הנראה לאפוקי דאין כוונת רש"י כדעת הי"א בריטב"א שתיבת "בעונתו" הוא מן הנוסח שאומר בלשון זה ממש אלא שהוא הסבר בכונת הנוסח דמשמע בעונתו ולכן פירש כלומר בזמן הגשם ומשמעותו הוא שמורידו בעונתו וכמובאר בתוס', אחרונים), ועי' תפארת ישראל במשניות: [ח] רש"א מ"ז (גליון), ועי' מנחם משיב נפש: [ט] צ"ל דתני (באה"מ): [י] רש"א מ"ז (גליון), ועי' ראש משביר, מ"ג, ובהג' הבי"ח אות ה': [יא] תיבת "על" נמחק (מהרש"א), ועי' הג' יעב"ץ ולעיל אות ב (ועי' הג' הבי"ח): [ב] נדצ"ל וד"ג: [ג] צ"ל נמסר (רש"י):

מאימתי פרק ראשון תענית

ב.

א אב גמ" פ"ב מהלכות תפלה הלכה טו סמג עשין יט טו"ש"ע א"ח סי' קד סעיף ב: ב ד מ"י שם הלכה טו וסמ"ג שם טו"ש"ע א"ח סי' קד סעיף א: ג ה"מ"י שם הלכה יז וסמג שם טו"ש"ע א"ח סי' רלד סעיף ב: ו מ"י פ"א מהלכות תפלה ה"א וסמ"ג שם:

רבינו הננאל

(א"ר) [אהרן] דתנן במתניין מאימתי מוכירין גבורות גשמים מקשי תנא היבא קאי דקתני מאימתי כלומר מי הזכיר שזכיר גבורות גשמים עד שיאמר מאימתי, ושניין תנא מר"ה סליק דתנן ובחג נידונין על המים, ולפיכך תנא הכא מאימתי מוכירין גבורות גשמים, ואמאי תני גבורות, כלומר מה גבורה יש בגשמים, וא"ר יוחנן שירדין בגבורה שנאמר בענין המטר עושה גדולות עד אין חקר וגמר חקר חקר מבריייתו של עולם שנאמר בורא קצות הארץ אין חקר לתבונתו וכתבי מכן הרים בכחו נאזר בגבורה מיכן סמכו לומר גבורות גשמים ופריש במתני' בתפלה ראמרי' ומנא לן שלא תהא הזכרה זו אלא בתפלה, ופשטנא מדכתיב [ולעבדן] בכל לבבכם וגו' ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש וגו' ודייקין איזו היא [עבורה] בלב שבשכילה המטר יורד הוי אומר זו תפלה, וא"ר יוחנן שלשה מפתחות לא נמסרו לשליח אלא הם כבוד של הקב"ה מפתח גשמים שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים וגו'. מפתח של חיה

רבינו גרשום מאור הגולה

מאימתי מוכירין גבורות גשמים. שאומ' מוריד הגשם: מאחר שהגשמים סימן קללה הוא בחג כדאמרן בסוכה משל לעבד שמשמש לרבו והפך לו רבו קיתון על פניו כלומר שאינו חפץ בו אף כן כשירדין גשמים בחג יוצאין הכל מן הסוכה ונראה שאין חפץ הקב"ה שישבו בסוכה ואמאי מתחיל להזכיר גבורות גשמים ונראה שהוא מתפלל שירדו גשמים בחג: לא אמרתי לישאל שיתפלל על הגשמים בחג אלא להזכיר. להזכיר בחג (ב) גבורות של גשמים מקום שמוריד גשמים בעונתם לאחר החג כשצריכין: אם כן עולם יהא מזכיר אפי' בימות החמה שמוריד גשמים בעונתן: גמ' התם קאי מוכירין כו' במס' ברכות: ולייתי התם במס' ברכות] סמוך לרתי מוכירין כו' לייתי מאימתי מ"ש דשבקיה עד הכא כלומר מי קתני הכא בסדר מועד מאימתי אמאי דתני

מאימתי. מיום טוב האחרון של חג. שמיני ללף יתצון צסוכה ואפילו האידנה אינו אלא מדרבנן משום ספיקא ואע"ג דצקיאין צקיעה דירחא גורה שמא יחזור לדבר לקלולו או משום מנהג אצומיו צדינו כדא"י פ"ק דצ"ה (דף ד:) ולכן מדכרינן אצל כל שצעה לא שהגשמים צימי סוכה סימן קללה הן כדמתן פרק שני דסוכה (דף כח:) משל לעבד וכו': אם בן, אם אמה אומר מוכירין אע"פ שאין שואלין הואיל ומשמע צעונתו אף צקין יזכירו ומה אמה נותן סימן מ"ט הראשון ור' אליעזר אומר צצרייתא צגמרא^(א) כל הקיץ אם צא להזכיר מזכיר דלעולם צעונתו משמע מיהו עד השתא לא רמי עליה חובה אצל צ"ט ראשון חובה לרצות לפני שאלה שכל הצא לצקס מקדים ומרצה ואסימן קללה לא קפדין ורצי יהושע קפיד: התם קאי. פירוש צסדר זרעים צצרכות פרק אין עומדין (דף ג:) וליתי התם מאי שנה כו' כלומר אמאי תנא הכא צמועד מאי דתני התם צסדר זרעים:

אלא תנא מראש השנה קאי פ"ק, פירוש ור"ה הויא צסדר מועד ואם תאמר ואכתי לייתי צסדר זרעים וי"ל דהכא עיקר דאמר חג נידונין על המים ואורחא דמילתא לרצות לפני שאלה לך שציק עד הכא אצל צסדר זרעים (ה) אומרים מוכירין גבורות גשמים אפשר דמשמע לעולם כמו תחית הממים או הצלה צמוין דעת:

וליתי מאימתי מוכירין גשמים מאי גבורות גשמים אמר ר' יוחנן שירדין בגבורה, תימה התם צצרכות פ' אין עומדין (סג) קתני כי הכא מוכירין גבורות גשמים ושואלין הגשמים וכו' אמאי לא קא מקשה כמו הכא ולייתי מוכירין על^(ב) הגשמים מאי גבורות יש לומר שאני הכא דהו עיקר סדר של גשמים צאזיה זמן מתחילין לאומרו ומאימתי פוסקין מלאומרו ומשום הכי פריך הכא טפי מהתם: וכתוב מין הרים בכחו נאזר בגבורה, וזה גבי צריאת עולם וכי היכי דהאי חקר צצריאת העולם רוצה לומר צצצרות כמו כן הכא גבי גשמים האני חקר נמי רוצה לומר גבורות אכן יש להקשות אמאי נקט גבורות טפי מכח וכמו כן הוה ליה למימר מאימתי מוכירין כח גשמים או לייתי גדולות גשמים וי"ל דמן הדין נקט גבורות משום טעמא דאיכא כח ואיכא גדולה אי נמי משום דהצרכה מתחלת צצצורה להכי נקט גבורות:

שלשה מפתחות שלא נמסרו לשליח אלא הם כבוד של הקב"ה מפתח גשמים שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים וגו'. מפתח של חיה

אליה

אליה

אליה

אליה

אליה

מאימתי מוכירין גבורות גשמים. שאומר משיצ הרוח ומוריד הגשם וצגמרא מפרש טעמא אמאי קרי ליה גבורות גשמים מפני שירדין צצצורה^(א) שנאמר עושה גדולות וגו': סימן קצ"ה בחג הן, כדלמרינן צצמס' סוכה צפרק הישן (דף כח:) מאימתי

מוחר לפנות משחטרה המוקפה משל לעבד שצא למוזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו וא"ל אי אפשי צצמושך כלומר כשהגשמים יורדין לסוכה הכל יולאין ונראה שאין הקצ"ה חפץ שנשמע^(ב) לפניו ואמאי מתחילין להזכיר גבורות גשמים בחג ונראה שהוא מתפלל שיצא מטר בחג: לא אמרתי צשאור. שיתפלל על הגשמים בחג כגון ותן טל ומטר: א"א צהזכור. שמתחיל להזכיר בחג גבורות של מקום שמוריד גשמים: צ בעונתו. כלומר צמונו: אם בן, ואמאי פוסק צפסק מלהזכיר: גמ' תנא היבא קאי. כלומר מדקתני מאימתי מכלל דפשיטא ליה להאי תנא דחייבים להזכיר והיבא חזינן דמחייב להזכיר: התם קאי. מוכירין גבורות גשמים כו' צצמסכת צרכות: (ד) ולייתי התם. צצמסכת צרכות סמוך דתני^(ה) מוכירין לייתי מאימתי: וי"ש דשבקיה עד הכא. כלומר האני דקתני הכא צסדר מועד מאימתי לייתי התם (ז) דקתני מוכירין צצמסכת צרכות היינו סדר זרעים: עד הכא. עד סדר מועד: א"א. לא תימא דהא דקתני מאימתי דהתם קאי דתנא מראש השנה סליק שטיהן צסדר אחד הן להכי לא מצי למימר מאי שנה דצצקיה עד הכא: (ז) בחג. הוי דין על המים ומשום דתני אימתי הוי דין על המים קתני נמי אימתי זמן הזכרה (ח): ואידי דתני בחג נידונין. כלומר אגב דתנא בחג נידונין על המים קסדר צצפשיה הו"ל ונידונין בחג על המים ש"מ צעינן להזכיר עמינא דמאי לרצוי על המים דליתו לצרכה להכי קתני מאימתי מוכירין: בתיב עושה גדולות (י) עד אין חקר. אלמא דכתיב חקר צגשמים וכתיב חקר צצרייתו של עולם מה צרייתו של עולם כתיב ציה גבורה אף גשמים הוי כמאן דכתיב ציה גבורה: ואמר רבי יוחנן ש"ש מפתחות. היינו שלא נמסרו לשליח אחד צציד (י) יפתח ה'. ולא שלים:

מוכירין גבורות גשמים רבי אליעזר אומר מיום טוב הראשון של חג ר' יהושע אומר מיום טוב האחרון של חג אמר לו ר' יהושע הואיל ואין הגשמים אלא סימן קללה^(א) בחג למה הוא מזכיר אמר לו ר' אליעזר אף אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו אמר לו א"כ לעולם יהא מזכיר אין שואלין את הגשמים אלא סמוך לגשמים ר' יהודה אומר העובר לפני התיבה ביו"ט האחרון של חג האחרון מזכיר הראשון אינו מזכיר ביו"ט הראשון של פסח הראשון מזכיר האחרון אינו מזכיר: גמ' תנא היבא קאי דקתני מאימתי תנא התם קאי דקתני^(ב) מוכירין גבורות גשמים בתחיית המתים וישואלין בברכת השנים והבדלה בחונן הדעת וקתני מאימתי מוכירין גבורות גשמים ולייתי התם מ"ש דשבקיה עד הכא אלא תנא מראש השנה סליק דתנן^(ג) ובחג נידונין על המים ואידי דתנא ובחג נידונין על המים תנא מאימתי מוכירין גבורות גשמים ולייתי מאימתי מוכירין על^(ד) הגשמים מאי גבורות גשמים אמר ר' יוחנן שירדין בגבורה ומנא חקר ונפלאות^(ה) עד אין מספר וכתוב^(ו) הנותן מטר על פני ארץ ושולח מים על פני חוצות מאי משמע אמר רבה בר שיאל אתיא חקר חקר מבריייתו של עולם כתיב הכא עושה גדולות עד אין חקר וכתוב התם^(ז) הלא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם ה' בורא קצות הארץ לא ייעף ולא ייעג אין חקר לתבונתו (ח) וכתוב^(ט) מכן הרים נאזר בגבורה ומנא לן דבתפלה דתניא^(י) לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה וכתוב בתריה^(י) ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש אמר ר' יוחנן ג' מפתחות בידו שליה ואלו הן מפתח של (א) גשמים ומפתח של חיה ומפתח של תחית המתים מפתח של גשמים דכתיב^(י) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו מפתח של חיה מנין דכתיב^(י) ויזכור אלהים את רחל וישמע

אלהים. ואל"ת והא אמרינן (סנהדרין דף ק"ג) דמפתח הגשמים (י) נמסרין לאלהיו וכן מפתח של תחית הממים וכן לאלישע דכתיב (מלכים א' יז) ויאמר אליהו חי ה' וגו' דה"ל אומר צצציקין דלקמן (דף כג:) וי"ל דהא דקאמר שלא נמסרו לשליח אינו ר"ל שלא נמסרו מעולם דהא של תחית הממים ושל גשמים נמסרו אלא לא נמסרו להיות לעולם ממונה עליהם: וישמע א"ה א"ה יפתח את רחמיה. כלי זעמו ומשמע נמי שלא נמסרו לשליח וכמו ההיא וישמע אליה אלהים וגו' וא"כ אמאי לא חשיב לה וי"ל דלא חשיב כי אם אותן מפתחות של טובה ולהכי לא קא חשיב מפתח של זעם וא"ת דמשמע מהאי קרא דפתח ה' שלא נמסר מפתח של זעם לשליח והא אמרינן (פסחים דף ק"ה) יורקמי שר של צרד הוי וי"ל מכלי זעם אחריתא קאמר שלא נמסרו לשליח אלא משום צרד לא דאזוהי של צרד נמסרו^(י):

הוא מן הנוסח שאומר בלשון זה ממש אלא שהוא הסבר בכונת הנוסח דמשמע בעונתו ולכן פירש כלומר בזמן הגשם ומשמעותו הוא שמורידו בעונתו וכמובאר בתוס', אחרונים), ועי' תפארת ישראל במשניות: [ח] רש"א מ"ז (גליון), ועי' מנחם משיב נפש: [ט] צ"ל דתני (באה"מ): [י] רש"א מ"ז (גליון), ועי' ראש משביר, מ"ג, ובהג' הבי"ח אות ה': [יא] תיבת "על" נמחק (מהרש"א), ועי' הג' יעב"ץ ולעיל אות ב (ועי' הג' הבי"ח): [ב] נדצ"ל וד"ג: [ג] צ"ל נמסר (רש"י):

א) עשה גדולות ואין חקר נפלאות עד אין מספר: (א) הנותן מטר על פני ארץ וישלח מים על פני חוצות: (א) הלא ידעת אם לא שמעת לכת מטר ארצך בעתו ולקבד את כל מעשה ידך והלויים גוים רבים ואתה לא תקוה: (א) מכן הרים בכחו נאזר בגבורה: (א) ויהי אדם ששמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום

וכיו"ב כתב רש"י בפס' י"ג וז"ל צרור המר דודי לי, דודי נעשה לי כמו שיש לו צרור המר בחיקו וא"ל הרי לך צרור זה שיתן ריח טוב מן הראשון שאבדת, כך הקב"ה נתרצה לישראל על מעשה העגל ומצא להם כפרה על עוונם ואמר התנדבו למשכן וכו', עכ"ל, מבואר בדברי המשל שאחרי הכפרה נתן ריח טוב יותר מן הראשון שאבד, והוא ענין המשכן להשראת השכינה כמש"נ.

ובסידור אישי ישראל להר"י מאלצאן ביאר בזה נוסח תפלת ג' רגלים, אתה בחרתנו וכו' ורצית בנו, ענין הרצון מצאנו כ"פ אחר הכעס וכו' כראות פני א' ותרצני, ונרצה לו לכפר עליו וכו', וכן הכוונה כאן כי גם אחר שעשו את העגל נתרצה להם הקב"ה ביוה"כ והשרה שכינתו בתוכם, והנה באו בג' לשונות נגד השלש רגלים כסדרם כי אתה בחרתנו הוא בעת יצי"מ, אהבת אותנו הוא מעמד הר סיני וכו', ורצית בנו הוא כפרת עוון העגל והשראת השכינה ואז בא חג הסוכות וכו', עכ"ל.

יש להוסיף ולפרש עפי"ז גם את המשך התפילה, ורוממתנו מכל הלשונות הוא כנגד פסח, כענין אתה בחרתנו מכל העמים, וקדשתנו במצוותיך כנגד שבועות שנתקדשו בקבלת תרי"ג מצוות התורה, וקרבנתנו מלכנו לעבודתך כנגד סוכות, שאז הוחל בנין המשכן שהוא המקום לעבודת הכהנים בקרבנות וכו'.

שם. בביאור הגר"א, והד' משכני אחריו, הוא נגד שמיני עצרת שהוא לישראל לבדו. דברי רבינו מיוסדים ע"ד חז"ל שדרשו פסוק זה על שמ"ע, כדאיתא בילקוט (תהלים קי"ח ר' תתע"ו) זה היום עשה ד' נגילה ונשמחה בו, א"ר אבינא אין אנו יודעין במה לשמוח אם בהקב"ה אם ביום, בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה כך כך בתורתך כך בישועתך כך בכ"ב אותיות. והיינו ביום שמיני עצרת שאז שמחים בשמחת התורה, וזהו נגילה ונשמחה כך.

ובילקוט פר' פנחס (פכ"ט סוף רמז תשפ"ב) הקדים למאמר זה מאמר מרבי אלכסנדרי בזה"ל וכיון שיצאו שבעת ימי החג אמר הקב"ה לישראל עכשיו אני ואתם נשמח יחד וכו', וכיון ששמעו ישראל כך התחילו מקלסין להקב"ה ואומרים זה היום עשה ד' נגילה ונשמחה בו. וכיון שפס' זה נדרש על שמ"ע, א"כ גם הפסוק שמפרש את אופן השמחה קאי על שמ"ע, וכדברי רבינו שפסוק דידן קאי על שמ"ע.

או לא, ובהגהות הגר"י יעב"ץ דבמנורת המאור הגי' ור' אסי, ובירושלמי נקרא ר' אסי בשם ר' יוסי וכמ"ש הגר"א באהע"ז סי' ה' סק"ג, ואפשר שגם בגמרא דילן נקרא לפעמים כן ובכן אין צורך להגיה, ובראש השנה ט' ע"ב ארחב"א אמר ר' יוחנן דמקרא נדרש גם לפני לפני, וא"כ מוכח דגם בפלוגתא דשבת ל"ב שרב אסי הוא המ"ד דס"ל מקרא אינו נדרש לפני לפני, ולפ"ז רב אסי הוא דס"ל בטעמו של ר"י רבו דאמר יש יד להכשר משום דהכשר תחילת טומאה הוא, ומוכח בנוגע למחלוקת ר' אמי ור' אסי לענין אתרוג של תרומה דר' אסי הוא החד דאמר מפני שמכשירה ור' אסי הוא הח"א מפני שמפסידה ע"כ. רש"י ר"ה יש בה היתר אכילה לכהן וישראל נמו נפיק בה אם לקחה מכהן ויכול להאכילה לכן בתו כהן אבל פדיון אין לח להיות ניתנת לאכילת ישראל, והאומר כן רשע הוא. — והנה מפליא מאד ביטוי זה בסגנונו הטהור של ר'בן של ישראל, ולא מצינו כמוהו בשום מקום, ומה גם אשר יש דס"ל שיש שאלה בתרומה ראה עירובין ל' ע"ב, ונדרים ג"ט א (וע' מראה הפנים לירושלמי דמאי פ"ז ה"ו ד"ה אדם נשאל על הקדשו כו') ולמה התרגש אבי הפרשנים הפדגוג המתון שהאיר עיני ישראל בכל גופי תורה, לתומר הנושא יתכן לשער כי יש לפנינו בזה שבוש המעתיק בטעות, דהכא איירינן בפלוגתת בית שמאי ובית הלל ראה במשנה, וסוגיין כבית הלל, ולכן הוכרח רש"י לבאר היתר אכילה אליבא דבית הלל, לזאת הדגיש שלא יוכל לפרש שיש לו היתר אכילה ע"י פדיון (או שאלה) לפי שהאומר כן ב"ש (= בית שמאי) הוא, ראה ש"ך חו"מ סי' רנ"ה סק"ו שהוכיח מפסחים מ"ז ב שבת שמאי ס"ל יש שאלה בתרומה, והמעתיק שלא עמד ע"ד ב"ש החליף שאלה בפדיון.

ל"ו ע"ב, תוד"ה מקורזלות כו' וכן יסד הפייטן אשישת שלוחתו כו', עיין קונטרס הפייטנים במחזור ויטרי ע' ד' וראה בהערות שם ע' ס"ז, ועיין בתוס' הרא"ש סוכה ע' כ"ח.

תוד"ה בשבת כו' ותדע דהא לטלטל מוקצה המור מאיסור כרמלית כו', עמש"כ בס' נפש חיה סי' ש"א סע' ב' באריכות.

ל"ז ע"א, וכן בעזרא אומר (נחמיה ח) צאו החר כו', ע' סנהדרין צ"ג ב מכדי כל מילי דעזרא נחמיה בן חכליה אמריננו מ"ט לא איקרא ספרא על שמיה וכו' ועמש"כ בס' מרגליות הים שם אות י"ט.

תוד"ה והביאו עלי זית, ר"י הוה מוקי ליה לרפנות, עיין בגהש"ס ובכפות תמרים ול"נ כוונתם שלכן הקשו לר"י מכללא דכל דין וכו' בעוד שהיה יכול להשיבו תשובה נצחת ממקרא מלא זה, כי זהו לאשר ידעו שר"י הוה מוקי ליה לדפנות כדאסיק, לכן עיקר תשובתם מכללא, ואמרם וכן בעזרא היא אך לסעד בעלמא שבאמת כן מוקי ר"י לדפנות, והערת התוס' היא שגם בס"ד ידעו שיש להשיב כך.

ל"ח ע"ב, תוד"ה הוא אומר אנא ה' כו' ואע"ג דאמרינן אין מפסיקין בפס' הכא שאני שאמרוה שני בנ"א, עמש"כ בס' נפש חיה סי' ג"א סע' ז.

א"ל הכימיא וספריא ורישיה עמא ורשיא כו', עמש"כ בס' לחקר שמות וכנויים בתלמוד מחקר ח (ע' מ"ג) ודעת לנפשך יונעם. מ"א ע"ב, מעשה כרבן גמליאל כו' ונתנו לר' יהושע במתנה, נטלו ר"י ויצא בו וכו', לכאורה המלה "נטלו" מיותרת, דהול"ל נתנו לר"י במתנה ויצא בו, וכן הלאה דר' יהושע נתנו לראב"ע במתנה נטלו ר' ראב"ע ויצא בו ונתנו במתנה לר"ע נטלו ר"ע ויצא בו וכו', הוי כפילות ללא צורך, ובס' נפש חיה סי' תרנ"ה סע' ה דנתי שלקחה ראשונה דהוי לזכיה אינה חשובה לקיחה לצאת יד"ח, כי לקיום מצות נטילת לולב בעינין שיהא שלו בשעת לקיחה ובעי למשקל זימנא אחריתא, ראה בקצוה"ח סי' ד' שבזכיה לא אמרינן גטה וידה באין כאחת, וא"כ הנוטל אתרוג של חבירו לצאת בו צריך ליטלו מקודם לקנין (ע' חו"מ סי' קצ"ח סע' ב ובטו"ז אר"ח סי' שס"ו סק"ו בעירוב דצריך להגביהו, וצ"ע מרש"י בבא מציעא ט' ע"א ד"ה מה שתפוס בידו, תוס' בבא קמא צ"ח א ד"ה וה"מ דאדייה אדויי, וכתובות ל"א סע"א ד"ה גימא הגבהה כו' ואכמ"ל) ואחרי כן יטלנו לצאת.

בשביל ארבעה דברים חמה לוקה כו', אב בית דין שמת ולא נספד כהלכה הוא ר' יהודה בן בבא, שאין מספידין על הרוגי מלכות (סנהדרין י"א א), נערה מאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה היא גזירת כל בתולה תבעל לטפסר תחילה (כתובות ג' ע"א), משכב זכור היינו של מאות ילדים שנשבו לקלון (גטין ג"ז ב), שני אחים שנשפך דמם כאחד הם שמעיה ואחיה אחיו (תענית י"ח ב), ארבע מאורעות שעל ידן השמש לוקה ואינה מאירה לדור.

על אב בית דין שמת ולא נספד כהלכה, בדרוש שנברא לשעתו
אמרתי שאם כי כתוב וזרח השמש ובא השמש כשמת אב בית דין יבוא ממלא מקומו הנה זהו אך כשמרגישים העדרו, אבל אם אין איש שם על לב שאינו נספד כהלכה אז חמה לוקה ואינה זורחת מחדש, בהזדמנות אחרת אמרתי המודפס בספרי דברים בעתם (תומר דרושי) אות ר"ש, ועוד זאת בשילוב דברי הכתוב אולם אחיו הקטן יגדל ממנו כשתעמוד החמה שהיתה לעד על גדלותו של יהושע עד שהעמידו על קברו סמל חמה (ע' רש"י שפטים ב' ט תמנת תרס), ובכל זאת לא ספדהו כראוי, אותו האב בית דין הראשון שישב על כסא משה, על זה בושה החמה וחפרה הלבנה.

על קוצצי אילנות טובות, יעוין בצוואת ר' יהודה החסיד אזהרה
 מ"ה אילן העושה פירות אין לקצץ אותה, והנה הפליאה גלויה הן זהו איסור דאורייתא ועמש"כ במקור חסד שם אות ס"ב באריכות, וע"ע שו"ת השיב משה יו"ד סי' ל"ז ובשו"ת אפרקטא דעניא סי' קכ"א.

ל' ע"א, משום דהו"ל מצוה הכאה בעבירה כו', עמש"כ במקור חסד לס' חסידים סי' תרכ"ח אות ב.

ל"א ע"א, ההיא סבתא דאתאי לקמיה דרב נחמן אמרה ליה ריש גלותא וכולהו רבנן רכי ריש גלותא בסוכה גזולה הוה יתבי כו', ע' גטין ל"א סע"ב רבא ורב נחמן בר יצחק הוה יתבי הוה חליף ואז"ז וכו' יעקב כו' ר"נ בר יצחק לא אזל לגביה, אמר דילמא מאנשי דבי ריש גלותא נינהו, רבא צריך להו אנא לא צריכנא להו, וברש"י דרב נחמן תחניה דנשיאה הוה כדאיתא בחולין קכ"א סע"א, ע"ב, תוד"ה דבר הדר באילנו משנה לשנה, בן עזאי הוא דדריש הכי לקמן בפרקן ויש שם דרשות אחרות — המהרש"ל הגיה ר' אבוהו הוא דדריש הכי כו', אולם בויקרא רבה אמור פ"ל ח' מפורש בשם בן עזאי, וכן היה לפני רבותינו בעלי התוספות, וגירסא זו צודקת מדסמך על זה ר"י ולא יתכן שיביא דברים שאמר ר' אבוהו שהיה מאוחר ממנו, ולהלן ל"ה א הוקדמו לפנינו דברי ר' אבוהו לדברי בן עזאי, וראה דקדוקי סופרים שם אות ב דבכת"ב בן עזאי אומר כו' ר' אבוהו אומר כו' דמימרא דבן עזאי ברייתא היא ואח"כ מביא מימרא דר' אבוהו ובחינם הגיה המהרש"ל כו' עיי"ש.

ל"ב ע"ב, אימר דאמרינן לא דק לחומרא כו', כה"ג בבבא בתרא כ"ד א, לעיל ד' ע"א.

ל"ג ע"ב, תפשוט מינה דחוי מעיקרא דלא הוי דחוי, ר"ל אם לא תאמר דאשחור מאתמול וליפשוט דנראה ונדחה לא הוי דחוי ע"כ תקמי' בדאשחור ביו"ט דנראה ונדחה חוזר ונראה, וזה נגד הסברא להקל בנראה ונדחה ולהחמיר בדיחוי מעיקרא.

ל"ה ע"א, תוד"ה לפי שאין בו היתר אכילה כו' וי"ל דנקט דמיכתת שעוריה כדי לפסול ביו"ט שני, יעוין בכסף משנה הל' לולב פ"ח ה"ט שהעיר ע"ד המ"מ שם שכתב שחסורי שיעור פסולין ביו"ט שני צריך לי תלמוד מנין לו, ולא העיר על דברי התוס' אלו.

ע"ב, אתרוג של תרומה פהורה לא יטול, ופליגי בה ר' אמי ור' אסי ח"א מפני שמכשירה וח"א מפני שמפסידה כו', הגר"י ישראל איסר שפירא העירני דבהרמב"ם בהל' לולב פ"ח ה"ב הביא הטעם מפני שמכשירה ובהגהות בני בנימן מהגר"ר אדר"ת כתב דתליא בפלוגתת רב ור' יוחנן בחולין קי"ח אם הכשר הוי כתחילת טומאה או לא, והרמב"ם פוסק כר' יוחנן שם, וי"ל דבזה פליגי ר' אמי ור' אסי תלמידי ר' יוחנן בהא דאמר יש יד להכשר אם הטעם משום קרא או משום הסברא והם הם האיבעית אימא דבגמרא, ובשבת ל"ב איתא פליגי בה ר' חייא בר אבא ור' יוסי אם מקרא נדרש גם לפני לפני

משחירין כו' ע"ש והוא דמוק אלא דבשק לך להניח תצאה כמ"ש ח' ויפתח האחד את שוקו ליתן מספוח וגו' והיה הם מריקים שקיהם וגו' וכשגראה צממה דומה לשק ריקן סימן לרעב: ואין לך ב"א אומה בו' שאין אלהיה לוקה עמה בו'. לפרש"י לא שייך כ"כ הכא ונראה לפרש דקאי אלעיל דחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים לפי שהם מאמינים בשמש כמ"ש טו ורואים את השמש וגו' אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים וגו' דהיינו לאלהות שלא מנען מלטעות אחריהן כמפורש פי' ר"י ו' וע"כ אם האומה לוקה גם החמה לוקה עמה שנאמר י"א וכל אלהי מנרים וגו' וע"ז אמר וצומן שישראל עושין רעונו של מוקס אף-לם לירא מאחזות השמים שלא נתנו להם לאלהות אצל יש להם לירא מעוהיהם אם אין עושין רעונו של מוקס והיינו ע"ד הגויים שעושין להם אצל השמים לאלהות אל תלמדו לעשות כמעשיהם כי הם יחמו שעובדים אותן ואלהיהן לוקה עמם ואין ישראל יחמו כי ה' הוא אלהיהם: ע"ד ד' דברים חמה לוקה ע"ד אב"ד שמת בו'. פרש"י לא שמעתי טעם דבזר עכ"ל ונראה במקצת מהם יש לתת טעם כי האב"ד דומה לחמה שמאיר לכל תורה וע"כ משה שהיה אב"ד אמרו כי י"ב פניו כפני חמה: וע"ד נערה מאורסה שצבעקה בו'. דהיינו שהיה צבור לכל כשמש נעקחה ולא היה מושע לה: וע"ד ד' דברים מאורות לוקין בו'. דהיינו לננה וכוכבים כפרש"י יש לתת טעם ע"פ מ"ש ספ"ק דשבת י"א מאן דנולד בלילה רוחי כסן אם נגז מללל והשחף ד' דברים דחשיב כחשיב פלסתר ומעדי שקר ומגדלי צהמה דקה וקוללי אילנות אינן דברים מפורסמים וכלל רוחי כסן וגניבה הן וע"כ מולו שהן הלצה וכוכבים לוקין י"ד: ע"ד ד' דברים נכפוי בעלי בתים בו'. יש לדקדק שאמר על משהי שטרות פרושים פרש"י כדי לנצות פעם אחרת עכ"ל והוא דלמי גזילה גמורה ולא היה לו לומר על משהי אלא על הגופן שטרות פרושין. וכן מלה צריכת אסור גמור הוא:

ח"א דף כט ע"ב ואמר ע"ל שהיה סיפק בידם למהות בו'. וצ"ל צמה צממה טו אמר צ"ש צדו למהות כו' שהוא נחפס על כל העולם כולו. ואמר פוסקי צדקה בו' הרי זה עובר בב"א יח"ד דברו וגו'. ונראה לדקדק בכל זה דנקט צעלי צמים דהיינו עשירים ומנהיגים ואינן ת"מ ואין משהין שטרות פרושין לנצות צהן שנית דהא יעדי גזול גמור הוא אצל משהין אותו שיש לו שום דין ודברים עם הלוה ורואה לדוחקו צה השטר לטעון מנו ודבר זה צעלי צעלי צמים לאו אסור הוא אצל אחר"ל צה טו דאסורה אכא משום י"א אל תשק באהלך וגו' שמה ימות ויפול שטר זה לפני יומיו ויגזי צ שמת ומלוי צריכת דקאמר נמי על צעלי צמים שהם אינן יודעין להלות מעוהיהן צהיתר צעיקא או צדך אחר של הימיר: וע"ל שדירה סיפק בידם למהות בו'. אירי נמי צעלי צמים מנהיגים שיש צדס למהות ואינו צד ת"מ: ופוסקי צדקה ברבים. היינו צעלי צמים מנהיגי הקהילה פוסקין צדקה מרובה ואינן נותנין כולה שאומרים שלא היה דעתן לכך אלא צעלי צמים שיתנו נדבה כראוי ודו"ק: בשב"ד ד' דברים נכפוי בעלי בתים יורדין ל"מיון. פי' צערוך לטמיון לאור המלך ע"ש ונראה דהיינו צעלי צמים העשירים ומנהיגים ומשתררים ומתגאים על אחיהם כפרש"י והיינו דמסיק וגסות הרוח כנגד כולם כמ"ש ח' לגבי

דף כח ע"ב גמ' אמר אביי לעולם פוכה הלכתא ואצטריך בו'. ולא צעי למימר דאצטריך הלכתא לפטור נשים משום דקרא חיוצה משמע דלחמ"ה לרבות נשים כמו גבי יוה"כ דא"כ לא היה מנקיט הכא התנא לאסמכתא להוילא נשים והיינו א"ל דאי מש"ה לא הוה אצטריך לן הלכתא לפטור דודאי לא הוה מוקמינן הה"ה לרבות נשים כיון דאיכא לאוקמא לרבות גרים ב"א ודו"ק:

דף כט ע"א בפרש"י בד"ה איבעיא להו עד שיאור עד שיעלה עמוד השחר עכ"ל. הכא ללא קאמר אלא עד שיאור ודאי דאית לן לפרושי עד שיאור קצת היום דהיינו עמוד השחר אצל לקמן דקתני עד שיאור וקתני נמי ויעלה עמוד השחר ע"כ דעד שיאור לאו היינו עמוד השחר דתרחי למה לי אלא משהאיר המזרח כפירוש רש"י ומש"ה קא מקשה תרחי דסתרי כו' וק"ל: סליק פרק הישן

ח"א דף כט ע"א איבעיא להו מי שפך בו'. פרש"י מצעיה ליה שפיכת קיתון מאי היא ישיבת סוכה או ירידת גשמים עכ"ל ואין זה נראה שהיא שפיכת קיתון משל לישיבת סוכה ולולי פירושו דגם לפוס מאי דצעי למימר דעדד לרצ' הוה שפיכת קיתון ירידת גשמים דגם שכן השמים הגשמים צאים מ"מ ע"י טוטא האדם צאה קללה זו צג דה"ל צשפך העבד קיתון אינו של עבד אלא של רבו ודו"ק: בזמן שהחמה בו' מ"ה"ד ל"מ"ד ב"ו שצעה סעודה לעבדיו בו'. זהו המשל צעמנו שאמרו צפ' אד"מ ג' ארס נצרה צע"ש מפני מה כו' כדי שיכנס לסעודה משל למלך צ"ו צנה פלטרין והתקן סעודה ואח"כ הגנים אורחים כו' ואמר צעקס כו' עול פנס והושיטס צושך כו' דלאמרי' פי' יוה"כ י"א אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאין רואה ואוכל ומכאן לסומין שאינן צענין כו': כ"ל זמן שהמאורות לוקין סימן רע לשונאיהם בו'. מאורות צשון רבים היינו ירח וכוכבים כפרש"י לקמן ח' אצל צממה לוקה סימן רע לאומות העולם דלקמן: מש"ל אסופר בו' מי שרגיז ללכות בב"א יום דואג בו'. ור"ל דהיינו אותו שיש צדו לצ ללמוד ולא למד אצל מי שאין צדו ללמוד אין משגיחים צו להלקותו אם אינו לומד כך ישראל יש צדס המורה ללמוד ממנה ואם אינן לומדין יש להם ללמוד צימת: **מפני שישראל מונין ללבנה וא"ה** ל"חמה בו'. וצמדכשות נתנו ליה הנה דמוינסי אקרא י"א דהחוש הזה לנס ולא לנכרים עשו שהוא גדול מונה לגדול שהוא החמה יעקב שהוא הקטן מונה לקטן ללבנה והוא סימן טוב גדול שלט ציום ולא צלילה כך עשו שלט צעה"ז ולא צעה"צ קטן שולט ציום וצלילה כך יעקב שולט צעה"ז וצעה"צ ואמרו אם זכתם למלאותו אברהם כו' עד ט"ז דורות ואם לאו לפגמו רחצנס כו' עד ט"ז דורות כו' ע"ש י"א: ל"שק חצי רעב בו'. פרש"י דומה לשחור חצי רעב

חכמת שלמה

הנהגות

דף כח ע"ב גמ' לחינוך בדרבנן הוא כו' כל שניעור ואינו קורא אימא אימא גדולים נמי בו'. כ"ל: רש"י בד"ה ופרכינן אימא גדולים נמי בו'. כ"ל: רש"י בד"ה מצעיה לסתור דהא קטן בו'. כ"ל: **דף כט ע"א גמ' נשיב זיקא וקא מייתי ציבוחא.** נ"צ צערוך גרים וקמנבל מלוצייתא ע"ש: רש"י בד"ה כי הא כו' ואיכא עיין טירחא. כ"ל: רש"י בד"ה רב יוסף כו' דתניא בפסחים כו'. כ"ל: רש"י בד"ה וי"א כו' לבא ביציאתו כו'. הד"א: סליק פרק הישן

חלמוד כחכמים הראשונים ולפי שהיה זה מחסרון הידיעה קרא ליה דבר קטן כחכמת המשנה אצל גדול הוא מכל שאר חכמות הכותים עכ"ל ולי"ג שמועלת הוא לאדם אפי' מכל חכמות המשנה ואפשר אף ממרכבה ומה שנקרא קטן משום שהוא מחמת חסרון ידיעה שאלמלא היה זכור לנו כל הלכות ממשנה רציע ע"ה לא היינו צריכין לה ודו"ק עוד נ"ל לפרש שקראו קטן כפשוטו שהוא צעך העלם למרכבה אצל לעולם דבר גדול הוא לנו ומוכרח צרוז תועלתו ואמשול לך משל כעין לחם וצמר ודו"ק: שם לקיים מה שנאמר להנחיל אהבי יש. נ"צ כלומר על אלו נתקיים המקרא הזה וכן פי' הרמב"ם: שם כל עוף הפורח עליו מיד נשרף. נ"צ מסקינן צירושלמי אם התלמיד כן הרצ עכ"ל אלא התלמיד צמוך ד' אמות והרצ אף חוץ לדי אמות ודו"ק: רש"י בד"ה וגימטרי' בו' כשדים לב קמי בא"ת ב"ש. ומקרא הוא על יושבי לב קמי והיינו כשדים: תוס' בד"ה הלכתא נינהו בו' לפי שמסופק על שניהם. נ"צ פי' שני פעמים נאמר החס צסוגיא הלכתא נינהו כו' ותלמודא דייק אח"כ אכל אחת הי מנייהו הלכתא כו' כמו שדייק הכא ומאחר שאמר החס צשני פעמים הלכתא כו' נקט נמי לשון רבים ודו"ק:

דף כח ע"ב רש"י בד"ה ומשני בסוכה בו' ומחתכו על בוריו. נ"צ קצת נראה שהוא לפי הסלקא דעתא של המקשה אצל לא לפי האמת ודו"ק: **דף כט ע"א רש"י בד"ה איבעיא להו עד שיאור עד שיעלה עמוד השחר** אם לא היכא שנאמר אצלו עמוד השחר אי צהכרת משמע עד שיאור המזרח וק"ל: רש"י בד"ה מי שפך למי בו' מאי היא ישיבת סוכה בו'. נ"צ פי' שאתה זאל הימנה ומעטלה:

סליק פרק הישן

מהר"ם

גרסי' נינהו לשון רבים ור"ל חדא מינייהו הוי הלכתא ר"ל וא"צ י"א להגיה הספרים שם אבל הכא אע"ג דפריך נמי גמ' הי קרא והי הלכתא מ"מ לרבא בעצמו לא היה שום ספק בדבר דסוכה הוי הלכתא כדאמר לקמן בסמוך רבא אמר איצטריך וכו' לכך כתבו התוס' דהכא דהלכתא ב' היא גרסי' לשון יחיד ולפי זה נ"ל הא דקאמר התם כפי' בנות כותים הי קרא הי הלכתא אילימא וכו' הכל הוא מדברי רבא ור"ל שמתחלה היה רבא עצמו מסופק הי מינייהו הוי הלכתא ומ"מ דברי התוס' דהכא אינם כדבריהם שם כפי' בנות כותים דשם משמע מדברי התוס' דאף הכא בסוכה

בנות כותים: **סליק פרק הישן**

הנהגות והערות

אז צ"ל "ועוד" מש"ה (גנוי יוסף). בן ע"י מים עמוקים, גנוי יוסף וצל"ח. גן סנהדרין דף לח ע"א. דן יומא דף עד ע"ב. הן ד"ה מאורות. ון שמות יב ב. זן מדרש רבה שמות טו. חן בראשית מב כז. טן דברים ד יט. ין ע"ז דף כה ע"א. יאן שמות יב יב. יבן ב"ב דף עה ע"א. יגן צ"ל ס"פ בתרא דף קנו ע"א. ידן ע"י ערוך לנו. טון שבת דף נה ע"א. טון כתובות דף יט ע"ב. יזן איוב יא יד. יחן פאה א א. יטן צ"ל "הלכתא וא"צ" (גנוי יוסף). כן ע"י יד רוד ודק"ס וכן בגליוני הש"ס. כאן מדבריו נראים דגריס אמר רבא הלכתא נינהו ולפינו בגמרא איתא אמר רבה (גנוי יוסף).

הַשָּׁמַיִם לְהָאֵיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן:
 מִזֶּה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים
 אֶת־הַמְּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשַׁלֵּת הַיּוֹם
 וְאֶת־הַמְּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשַׁלֵּת הַלַּיְלָה וְאֵת
 הַכּוֹכְבִּים: י וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקְיעַ
 הַשָּׁמַיִם לְהָאֵיר עַל־הָאָרֶץ: יא וְלַמַּשָּׁל בַּיּוֹם
 וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיִּרְא
 אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: יב וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם
 רְבִיעִי: יג כ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם
 שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל־הָאָרֶץ
 עַל־פְּנֵי רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם: כא וַיִּבְרָא אֱלֹהִים
 אֶת־הַתַּנִּינִים הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה
 הַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵיהֶם וְאֵת כָּל־עוֹף כָּנָף לְמִינֵיהוּ וַיִּרְא
 אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: כב וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֹאוּ

לְנִהוּרֵין לְאִנְהָרָא עַל אֲרַעָא וְהוּה כֵן:
 מִזֶּה וַעֲבַד יְיָ יֵת תְּרִין נְהוּרֵיא
 רְבִירְבִיא יֵת נְהוּרָא רְבָא לְמַשְׁלַט
 בִּימְמָא וְיֵת נְהוּרָא זַעְרָא לְמַשְׁלַט
 בְּלִילִיא וְיֵת כּוֹכְבֵיא: יז וַיְהִי
 יְתַהוּן יְיָ בְּרִקְיעָא דְשָׁמַיָא
 לְאִנְהָרָא עַל אֲרַעָא: יח וְלַמַּשְׁלַט
 בִּימְמָא וּבְלִילִיא וּלְאִפְרָשָׁא בֵּין
 נְהוּרָא וּבֵין חֹשׁוֹכָא וְחֹזָא יְיָ אֲרִי
 טָב: יט וְהוּה רְמַשׁ וְהוּה צִפּוֹר יוֹם
 רְבִיעֵיא: כ וַאֲמַר יְיָ יִרְחֹשׁוּן מִיָּא
 רְחַשׁ נֶפֶשׁא חַיָּתָא וְעוֹפָא יִפְרַח
 עַל אֲרַעָא עַל אֲפִי רִקְיעַ שָׁמַיָא:
 כא וּבְרָא יְיָ יֵת תַּנִּינֵיא רְבִירְבִיא
 וְיֵת כָּל נֶפֶשׁא חַיָּתָא דְרַחֲשָׁא דִּי
 אֲרַחֲשׁוּ מִיָּא לְזַנְיָהוּן וְיֵת כָּל
 עוֹפָא דְפָרַח לְזַנְיָהוּ וְחֹזָא יְיָ אֲרִי
 טָב: כב וּבְרַךְ יְתַהוּן יְיָ לְמִימַר
 פְּשׁוּ וְסִגּוּ וּמְלֹאוּ יֵת מִיָּא בִּימְמֵיא

רש"י

ותולעים, וצבירות^כ כגון חולד ועכבר וחומט וכיוצא בהם, וכל הדגים: (כא) התנינים. דגים גדולים שזיס. וצדצדי אגדה^{כב} (צבא צמרא עד): הוא לוימן וכן זוגו שצראס זכר ונקבה והרג את הנקבה ומלחה ללדיקים לעמיד לצבא, שאס יפרו וירצו לא יתקיים העולם צפניהס. התנינס כחיצי: נפש החיה. נפש שיש צה חיותי: (כב) ויברך אותם. לפי שמחסרים אותם ולדין מהס ואוכלין אותם, והצרכו לצרכהי. ואף החיות והצרכו לצרכה, אלא מפני הנחש שעמיד לקללה לכך לא צרכן, שלא יהיה הוא בכלל (כאס ציר יא א): פרו. לשון פרי, כלומר עשו פירות: ורבו. אס לא אמר אלא פרו היה

ורציע יוסן יגמרו מהלכן צשנים עשר מזלות המשרתים אותם, והיא שנה^{כג}, ותחורים ומתחילים פעם שניה לסצב צגלגל כמהלכן הראשון: (עו) והיו למאורות. עוד זאת ישמשו שאירו לעולם^{כד}: (פו) המאורות הגדולים וגו'. מה שזיס נצרו (פרקי דר"א פ"ו), ונתמעטה הלצנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו צכתר אחד (חולין ס:): **ואת הכוכבים. על ידי שמייעט את הלצנה, הרצה לצאיה להפיס דעתה (צ"ר ו' מ'):** (כ) נפש חיה. שיהא צה חיות^{כז}: שרץ. מה כל דבר חי שאינו צבזה מן הארץ קרוי שרץ^{כט}, צעוף כגון זבזיס, צשקלים כגון נמלים וחיפושיס

שפתי חכמים הקצר

ואחר כך שרץ, רצונו לומר שגם בקרא צריך להיות כן ישרצו המים נפש חיה, ומה הן נפש חיה ומפרש שרץ ועוף (מנח"י עפ"י רא"ם). מט. כל מין נמוך בגובהה מגובה המינים הנכנסים תחת הסוג ההוא קרוי שרץ, מפני שהוא הנמוך שבסוגו (רא"ם). ג. הם התולעים הנמצאים באשפה (מנח"י). נא. רצונו לומר גבי בהמות וחיות (מנח"י). נב. דאם לא כן למה הוציא התנינים מן הכלל של כל נפש החיה הרומשת, אלא שהם בריות מיוחדים כמו לוימן וכן זוגו (גו"א). גג. דיוקן מדנקט 'תנינים' חסר יו"ד האחרונה, שרצה לומר שאחד היה, ודרשינן נמי אס למקרא שמשמע שבתחילה היו שנים (באה"ט). נד. מה שהוצרך רש"י לפרש כן עוד פעם שנית, יש לומר לפי שנכתב בה"א הידיעה משמע שהוא חיה ממש (דב"ט). נה. ולא כדי שיתרבו, שמאחר שהם יציר כפיו של

מעצמה אלא מהחמה כידוע, ולכן תלה המועדים בשניהם (קצו"מ). מג. ולכן נקראת שנה, מגזירת 'שנו וישנו' (מלכים א' יח ד), כי אז ישוב השמש אל הנקודה אשר החל ממנה (רא"ם). מד. לפי שנראה הכתוב ככפול אחר שאמר 'יהי מאורות', לזה אמר שכך פירוש הכתוב 'יהי מאורות להבדיל גו' ולאורות ולמועדים', ועוד זאת ישמשו ברקיע השמים 'למאורות', להאיר לארץ ולדרים עליה וכאילו כתב והיו 'לאורה' (הוכרח). מה. דקשה לרש"י, דבתחילה כתיב 'שני המאורות הגדולים' ואחר כך אמר 'את המאור הגדול' (רא"ם). מו. והשתא אתי שפיר דלא כתיב 'יהי כוכבים', או ויעש את הכוכבים' (נח"י). מז. קשה לרש"י והלא החיות אחר כך נבראו מן האדמה, לכך פירש שזהו פירושו שיהיה בו חיות (באה"ט). מח. מה שמהפך רש"י ומפרש בתחילה נפש חיה

להלכנה על המלך, וז"ש הביאו כפרה עליו על שמיטתי את הירח שיביאו כפרה על כבוד שמים שהם גרמו תרעומת עליו על שמיטע את הלכנה והם אינם שנים למחר זמן (השלומה ה).

את שני המאורות הגדולים וגו' ואת המאור הקטן. אחז"ל [חולין ס' ע"ג] שאמר הקב"ה לפיכך הלכנה עתידין לדיקים שיקראו בשמן, יעקב נקרא קטן ודוד הוא הקטן. ז"ל לפרש דהנה ע"י מייטע אור הלכנה ע"י נראו גם אור הכוכבים זלינה משא"כ אם הלכנה הי' אורה כמו החמה אי"כ הכוכבים אשר הם לאורכי האדם למה דברים לא היו נראים כלל כמו שאין רואין הכוכבים ביום אפי"כ שעומדים תמיד ביום וזלינה כדוד, אך ע"י מייטע הלכנה נראים הכוכבים, וה"ל הדיקים כאברהם אבינו ע"ה וקדומה הם ממטעים את עצמם לזאתי התבדוד ולהתהבך רק לפני האלהים כחנך, רק הם מעורבים עם הצריות להמשוך רבים לעבודת השם ולהורות להם את הדרך ויבנו זו, ואם כי ע"י הם ממטעים את עצמם אבל נראו ע"י גם אור התלמידים ה.

את שני המאורות הגדולים. ענין קטרוג הלכנה ועושה ופיוסם ותיקונם לע"ג, כי נראה לפי הענין הנהגת העולם לריך שיהיה אור הלכנה קטן וצארתו השיעור שהוא עכשו וזו הוא למועדים לימים ושנים וצולגי פירות ידועים התלויים בלכנה כפירש"י בפסוק וממגד גרש ירחים [דברים ל"ג ו"ד], וענין המעינות והנהרות התלויות בלכנה הכל הוא לפי שיעור ערך הלכנה כמו שהיא עכשו לאפוקי כשיהיו שניהם בתואר אחד, אם כן אין חילוק בין יום ללילה ושאריו ענינים כלל, וכרי קמן בעולם שלעתיד לביא אחר התיקון שיהי אור הלכנה כאור החמה של עכשו מ"מ אור החמה יהי שבעתים מאור הלכנה, ולעולם אין שניהם שיים בסגנון אחד. — ועוד ל"ע מה טעם יש לתלות פינס קטרוגה בתיקון מעשה בני אדם, שלעתיד לבוא שיהיו מעשה בני אדם טובים ומתוקנים יהי אור הלכנה כאור החמה, מה ענין הלכנה עם מעשה בני אדם.

והנלע"ד ע"ד פשוט כי צודאי מתחלה נצראו כך צזה השיעור ממש אור הלכנה קטן בכמות לפי ערך אור החמה כפי הנרך להנהגת העולם, והלכנה לא התרעמה צזה, כי כל מעשה בראשית ללציון נצראו [ר"ה י"א ע"א],

(ה) ע"ע דרשות ח"א, ק"ו סוף טור ג', ח"י חולין שם, וח"י פ' אלו טריפות (ירושלים תשל"ג) שם.
 (ה) **ההבדל בין אברהם אבינו לחנוך, כתב מרן ז"ל כמ"ס, ע"י ח"ס בראשית י"ח א' ד"ה ויתהלך חנוך, ויקרא מ"ד א' ד"ה קדושים (השלישי), דרשות ח"א, כ"ג ד'. וראה באריכות בריש פיתוחי חותם על שו"ת ח"ס יו"ד, ד"ה בירור ענין,**

בעבור שהמזל הי' מורה סנחריב יכבוש את ירושלים כמ"ס חז"ל [סנהדרין ל"ה ע"א] ע"פ עוד היום צנוצ לעמוד ינוסף ירו, ע"י פרש"י שם, ואם כי הקב"ה שמע תפלת יחזקיה והכה את סנחריב צלילה עם כל חילו, מ"מ הוראת המזל הי' גורם שאחד מצני בניו יהי לראש ונשיא על ישראל צירושלים יותר מחמיו ישראל, ואותו כהן גדול שהי' איש גאה ורום לצ' חשז עש"י עבודתו שעבד היום צבהמ"ק נראה לפני ה' עד שלא יהי מקום עוד להוראת המזל כי נתכפרו כל העמי ישראל, לכך אמר יזלו בני עממיא לשלם מנשיאותן כי מוטב שיהי א' מצני ישראל נשיא, אבל באמת רק זכות עלמן של שמע"י ואצטלוין גרם להם נשיאותן ונולד תהלה יגיעתם צחורה עשו להם פרים שיהיו זוכין לה. וז"ש ייתון בני עממיא לשלם דעבדין עובדא דאכהן, לאמר כי רק מנשיכהם הטובים הוא שמעו להם ולא מפני הוראת המזל.

ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים את המאור הגדול למשלת היום וגו'. כי רש"י שיים נצראו וע"י שקטרוגה הלכנה ואמרה ח"א לשני מלכים שישהמשו צכתר א' נחמעטה הלכנה. והוא מגמ' חולין [ס' ע"ג] ומסיים י"ח ע"ג אמר הקב"ה הביאו כפרה עליו שמיטתי את הירח, והיינו דאמר רצ"ל מה נשתנה שיעיר של ר"ה שנאמר צו להי אמר הקב"ה שיעיר זה יהא כפרה על שמיטתי את הירח. וכ"ה בגמ' שבעות ע"י ע"ה, ונכתב צלידי הש"ס דבר זה הוא א' מסודות התורה עכ"ל. כי ענין הביאו עליו כפרה אין לו מובן לפי פשוטו לכאורה, אבל יל"פ כי הנה לעתיד לבא יהי אור הלכנה כאור החמה, אי"כ היום אם צקולו חשמטון יהי עולם התיקון להיות הלכנה צמילואה כדוע, אך לע"י ישראל הם מתרשנים ואינם שנים יהדיו בלב שלם וע"י תשאר הלכנה פגומה צאורה, ואי"כ בכל ראש חדש אשר הלכנה פגומה ומצקשת הפקודה יש צזה הי' להיות מעורר דין על ישראל.

משל למלך שהראה מקום פרעון לצע"ח על אנשי מדינתו, והם מדחים את האיש הזה ואינם רוצים לשלם, הנה האיש הזה יש לו תרעומת על המלך שהראה לו מקום לפרוע ציד אנשים באלו ולמה לא נתן לו פרעון אחר, ואי"כ יחרה אף המלך על אנשי מדינתו שעל ידם צא תרעומת על המלך והם מחוייבים לשלם להמלך.

והנמשל מובן כי פרעון חוצ הלכנה תלוי ציד ישראל כשישצו צהשצבה שלימה וצכל ר"ה הלכנה מצקשת הפקודה וישאל אינם משלמים, והיא מעוררה קטרוג על ישראל שעל ידם יש לה תרעומת, ולכן לריכים צני ישראל להביא כפרה לכפר התרעומת שיש על ידם